

УДК 378.14

Тетяна Лупиніс

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Сучасне суспільство характеризується стрімкою зміною темпів життя, технологій, лавиноподібним зростанням інформації, ускладненням праці та соціальної діяльності, саме тому недостатньо дати суму знань студентам, потрібно навчити їх орієнтуватися в потоці інформації, систематизувати й обирати потрібне. Необхідне вміння працювати з електронною інформацією та медіазасобами, ставити та вирішувати проблеми, що спрямовані на саморозвиток, творчість і допитливість та ін. [7]. Тому традиційні методи навчання необхідно доповнювати інноваційними застосуваннями інформаційно-комунікаційних технологій. Саме тому ми пропонуємо розроблену нами педагогічну технологію, яка забезпечує формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Формування та розвиток інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи в університеті сприяє самоосвіті, самовихованню, самореалізації та самовдосконаленню особистості впродовж усього професійного життя.

Метою дослідження є обґрунтування запропонованої педагогічної технології формування інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи.

Завданням дослідження є розкриття складових запропонованої педагогічної технології, що взаємодіють між собою задля досягнення кінцевої мети – сформованої інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, розкривається у працях визначних українських і зарубіжних учених, у яких висвітлені проблеми розробки та впровадження сучасних педагогічних технологій професійної підготовки фахівців (В. Беспалько, О. Пехота, С. Сисоєва), розроблені теоретичні положення компетентнісної освіти (Н. Глузман, А. Зимня, Н. Кузьміна, Дж. Равен), аналізується професійна підготовка фахівців у вищій школі (А. Алексюк, В. Бондар, С. Гончаренко, К. Кірей, О. Мещанінов, В. Олійник).

Розробка педагогічної технології передбачає необхідність звернення до обґрунтування її суті. Ми підтримуємо думку С. Сисоєвої про те, що підготовка особистості до життя у відкритому просторі, самостійної взаємодії з дина-

мічним світом професійної праці – завдання не лише змісту освіти, але й педагогічних технологій, які забезпечують втілення прогресивних концептуальних підходів до освіти у реальний навчально-виховний процес, ефективне функціонування у ньому самого змісту освіти. С. Сисосєва розглядає педагогічні технології у сучасному освітньому просторі як організаційний початок, який запускає у дію і скеровує у необхідне русло не лише творчі сили носіїв наукових знань і педагогічного досвіду, а й зміст освіти [6, с. 75-76].

С. Сисосєва, вивчаючи дослідження В. Монахова, визначає поняття “педагогічна технологія” як: раціональний спосіб досягнення свідомо сформульованої освітньої (навчальної, виховної) мети. У цьому контексті педагогічна технологія визначається як, наприклад: змістовна техніка реалізації навчального процесу; опис процесу досягнення планових результатів навчання; педагогічна система, тобто проект певної педагогічної системи, яка реалізується практично; цілісний процес постановки мети, постійне поновлення навчальних планів і програм; педагогічна діяльність, що максимально реалізує в собі закони навчання, виховання та розвитку особистості, науково обґрунтований проект дидактичного процесу; система знань, необхідних викладачеві для реалізації науково обґрунтованої стратегії, тактики і процедури виховання; модель, яка продумана у всіх деталях спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для студентів і викладача; засіб оптимізації та модернізації освітнього процесу, тобто встановлення принципів і способів оптимізації освітнього простору, що передбачає розробку і використання прийомів і матеріалів, а також оцінку методів; процесуальний компонент (складова) освітнього (навчального) процесу, певний порядок, логічність і послідовність викладу змісту навчання відповідно до поставленої мети [6, с. 76; 5].

С. Гончаренко зазначає, що технологія навчання (педагогічна технологія) “в загальному розумінні, за означенням ЮНЕСКО, – це системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти. Це поняття також часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування розвитку навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання” [4, с. 331].

Запропонована нами педагогічна технологія має мету; інформаційні ресурси, які необхідні для виконання поставлених завдань; компоненти, за якими ми визначаємо зміст інформаційної компетентності; форми занять, що характеризують різний рівень складності та взаємодіють між со-

бою; результат, який ми очікуємо; рівні означеного результату, які визначаються за національною шкалою оцінювання студентів; діагностику та новий вимір визначення досліджуваної якості до класичних типів організаційної культури; організаційно-педагогічні умови, принципи, що пронизують всі вище зазначені складові педагогічної технології.

У рамках педагогічної технології ми окреслили модель, яка відображає внутрішню дію та функціонування, але не забезпечує додаткових умов впливу, наприклад організаційно-педагогічних.

З огляду на вищезазначені підходи у визначенні *педагогічної технології* формування інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи, ми будемо визначати її як послідовність наперед визначених дій для досягнення означеної мети шляхом використання наявних інформаційних ресурсів, застосування різноманітних форм занять, що спираються на виявлені організаційно-педагогічні умови та принципи забезпечення цілісності педагогічної технології.

Формування інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи має відбуватися за допомогою взаємозумовлених та взаємодоповнюючих форм занять: базових, нормативних і творчих. До перших форм занять – *базових* – відносять: лекції, семінари, бесіди, дискусії, тематичні реферати, доповіді, письмові роботи, есе, самостійні роботи.

Для набуття, поповнення й оновлення теоретичного змісту матеріалу студенти мають звертатися до електронних інформаційних джерел, які слугують не лише для написання рефератів, а можуть стати швидким і якісним процесом забезпечення пізнання, здобуття нового матеріалу, що стосується майбутньої професійної діяльності (і не тільки). Важливим джерелом формування теоретичних засад інформаційної компетентності є використання електронних бібліотек, які постійно поповнюються та поновлюються. Наявність такого ресурсу надає можливість студентові не лише швидко знайти місце перебування необхідних джерел знань, що економить час на пошуки його в різноманітних установах (бібліотеках, наукових центрах, фондах тощо), а й одразу опрацювати необхідний ресурс, якщо він є в наявності.

Важливим видом електронних інформаційних джерел є електронні словники. Завдяки їм у студентів при аналізі наукового тексту не виникає проблем із витрачанням часу на пошуки визначення термінології, яка досі була незрозумілою, а формування власних електронних словників забезпечує володіння ширшим колом термінологічної орієнтації в науковому світі, у тому числі у сфері своєї майбутньої діяльності як соціального працівника. Перевагою електронних підручників, словників

та інших електронних джерел є можливість використання не лише текстової інформації, але й звукової, графічної, відеоінформації тощо. Такі види електронної інформації забезпечують більші можливості для запам'ятовування матеріалу та його відтворення.

Семінарські заняття мають базуватися на евристичних бесідах як діалогічному методі творчої взаємодії викладача та студентів, що базується на розв'язанні проблемного завдання за допомогою запитань пошукового характеру для активізації студентів до самостійного пошуку істини. Закріпити й оновити базу знань варто за допомогою тематичних форумів, есе, письмових і самостійних робіт. Такі види діяльності допомагають розвивати та застосовувати творчий підхід до виконання завдань, наявність часу на роздуми надає можливості більш широко висловити свої думки та донести їх до свідомості викладача, який, у свою чергу, має змогу кожного разу переоцінювати знання студента і спостерігати за особливостями його розвитку.

До складу *нормативних* форм входять: наукові конкурси, тестування, практичні роботи, контрольні роботи, дистанційне навчання (тематичні форуми, конференції, дошки дискусій).

Цікавим для студентів виявляється проведення конкурсів, які розвивають силу змагання, підвищують здатність швидко реагувати та боротися разом зі своєю командою чи самостійно за кінцевий результат. Групові конкурси тягнуть за собою розуміння та виховання відповідальності за всю свою групу, оскільки від кожного з них залежать бали всіх учасників. Це допомагає їм згуртуватися та діяти як одне ціле. Практика показала, що знання кожного окремо при взаємодії з іншими утворюють міцний багаж знань, які в подальших заняттях допомагають краще орієнтуватися в навчальному матеріалі при виконанні різноманітних завдань, що у свою чергу, полегшує роботу викладача.

Методична система дистанційного вивчення інформаційних технологій із застосуванням системи Moodle включає в себе особливості організації самостійної роботи студентів та її контролю, зумовлені особливостями програмного середовища для дистанційного навчання, що використовується. Викладач має можливість надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, вести електронні журнали оцінок і присутності [2, с. 67].

Наявність у системі Інтернет-орієнтованих ресурсів значно впливає на активізацію пізнавальної діяльності студентів та дозволяє організовувати дистанційне спілкування студентів групи та викладача. Такий ресурс, як чат, забезпечує місце для дискусій на дошці оголошень і є дуже ефективним шляхом обговорення питань у реальному часі (in live-time). Студенти можуть увійти до кімнати чату перед заняттям, є

можливість проглянути минулі сесії чату. На дошці оголошень можна створити форум для обговорення різноманітних тем занять.

Більш складними формами розвитку інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи є *творчі*, які базуються на двох попередніх і тісно взаємодіють одна з одною. До *творчих* форм відносять: розробка навчальних програм, проблемні статті, кейс-метод, портфоліо, проектна діяльність.

М. Головань та Н. Боллобаш зазначають, що одним із ключових методів формування інформаційної компетентності є метод проектів. Метод проектів – це сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють розв'язати ту або іншу проблему в результаті самостійних дій студента з обов'язковою презентацією отриманих результатів. Він полягає в тому, щоб стимулювати інтерес студентів до певних проблем, розв'язання яких передбачає володіння певним обсягом знань, умінь і навичок. Через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або низки задач, можна показати практичне застосування набутих знань. Іншими словами, метод проектів реалізує баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями за умови дотримання відповідного їх співвідношення залежно від етапу навчання [3; 2, с. 69].

Одним із методів моделювання професійної діяльності є кейс-метод, за яким студентам пропонується проаналізувати реальну виробничу ситуацію, опис якої одночасно відображає не лише будь-яку практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідний для вирішення даної практичної ситуації. Навчання з використанням кейс-методу допомагає розвивати вміння вирішувати практичні завдання з урахуванням конкретних умов, можливість сформулювати такі кваліфікаційні характеристики, як здатність до проведення аналізу, вміння чітко формулювати і висловлювати свою позицію. Робота з підготовки занять із кейс-методу деякими дослідниками проводиться в такій послідовності: визначаються теми дисципліни, за якими можна провести заняття в цій формі; формулюється текст кейсу, пакет завдань, методичні вказівки щодо виконання кейсу; підбирається пакет інформаційних документів; розробляються критерії оцінки знань і вмінь.

При розробці власних навчальних програм студент вибудовує мотиваційний компонент формування інформаційної компетентності, оскільки самостійність і відсутність чітких меж у побудові таких програм дають змогу пропонувати та розробляти власні стратегії оволодіння начальним матеріалом. Окрім того, розробка навчальних програм передбачає володіння та постійне набуття нових знань у сфері конкретної дисципліни та її міждисциплінарний зв'язок, а це забезпечує впевненість у тому, що без

попередньо набутих знань і вмінь неможливо скласти якісну навчальну програму, яка б відповідала вимогам сучасного розвитку суспільства.

Продуктивним методом розвитку творчого рівня формування інформаційної компетентності є також підготовка проблемної статті. Такий метод роботи навчальної діяльності студентів передбачає розвиток таких умінь: синтез, аналіз, порівняння, дедукція, індукція тощо. Складання проблемної статті передбачає використання великої кількості наукового матеріалу, відслідковування міждисциплінарних зв'язків конкретного тематичного напрямку, змуги розділяти та компонувати матеріал, викладати його в чіткій послідовності, актуальності та системності. Використання інтелектуальних ресурсів студента та часу для складання такої статті, дотримуючись вимог та очікуваних результатів, дозволяє широко сприяти розвитку творчого етапу формування інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи.

У нашому дослідженні портфоліо виступає систематичним і спеціально організованим зібранням доказів, які слугують способом системної рефлексії на результати власної діяльності у процесі навчання. Доцільним є створення та використання двох типів портфоліо: у паперовому й електронному варіантах. Результативним є об'єднання у портфоліо трьох напрямів: робіт, відгуків на роботи, оцінок і відгуків на оцінки. Портфоліо виступає звітом за процесом діяльності, який показує, як студент і викладач думає, аналізує, синтезує, це інструмент самоорганізації, самопізнання, саморозвитку і самопрезентації.

Створення портфоліо дає змогу не лише викладачеві формувати оціночну базу студента, але й студент має можливість спостерігати за власним зростанням, критично ставитися до власних помилок, зауважень викладача, аналізувати оцінки та відповідні завдання, оцінювати інших і за наявності помилок і значних недоробок виправляти їх, тим самим даючи поштовх до самостійності у формуванні власної інформаційної компетентності.

Варто наголосити, що застосування такої педагогічної технології формування інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи, яка об'єднує в собі вищезазначені три форми занять, буде ефективною за умови постійного й інтерактивного їх взаємозв'язку. Вони не можуть виключати один одного чи замінювати, вони мають доповнюватися один одним і створювати різноманітність навчального процесу, що мотивує студентів, як показує практика, до навчальної діяльності. Після або під час проходження означених етапів варто вимірювати інформаційну компетентність у сучасних вимірах організаційної культури університету, що дозволяє більш глибоко зрозуміти свої ціннісні й освітні пріоритети інформаційної

компетентності (<http://moodle.chdu.edu.ua/course/view.php?id=505>). Також варто зазначити: якщо студент визначає свій рівень інформаційної компетентності як високий, а в рамках організаційної культури нечітко сформовані межі приналежності до будь-яких з відповідних типів культури, бажано переглянути свою внутрішню оцінку та повернутися до опанування необхідними знаннями, вміннями та навичками для формування інформаційної компетентності більш якісного рівня.

Таким чином, формування інформаційної компетентності магістрантів соціальної роботи можливе при впровадженні педагогічної технології, яка складається з послідовних дій при використанні зазначених інформаційних ресурсів, організаційно-педагогічних умов, різноманітних форм занять на етапах навчання, що супроводжуються слідуванням ключовим принципам, орієнтованим результатам та його рівням, оцінкою відповідності інформаційної компетентності класичним типам організаційної культури, реалізація та всебічне застосування яких дозволяє отримати очікувану досягнуту мету – сформовану інформаційну компетентність магістрантів соціальної роботи. Лише повноцінна взаємодія та взаємозумовленість педагогічної технології дозволяє досягати бажаних якісних результатів.

1. *Болобаши Н. М.* Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій : дис. кандидата пед. наук : 13.00.04 — “Теорія і методика професійної освіти” / *Болобаши Надія Миколаївна.* — Ялта, 2011. — 290 с.
2. *Болобаши Н. М.* Шляхи активізації пізнавальної діяльності студентів в умовах дистанційної форми навчання [Текст] / *Н. М. Болобаши* // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. 71. Випуск 58. Педагогічні науки. — Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могилі, 2006. — С. 65—70.
3. *Головань М. С.* Метод проектів як засіб формування інформатичної компетентності майбутніх економістів. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.google.ru/url.library.uipa.kharkov.ua/library/Left_menu/.../14.../Головань.doc (03.11.2010).
4. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний словник / *С. У. Гончаренко.* — Київ : Либідь, 2012. — 375 с.
5. Психологічний тлумачний словник / [авт.-уклад. *Ш. В. Борисович*]. — Х. : Прапор, 2004. — 640 с.
6. *Сисоєва С. О.* Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу : монографія / *С. О. Сисоєва.* — Хмельницький : ХГПА, 2008. — 324 с.
7. Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей вчителя як важливих складових його професіоналізму. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sites.google.com/site/biologiyavskole/formuvanna-ik-kompetentnostej-vcitela> (09.07.2011).

Стаття надійшла до редакції 23.11.2012

T. Lupynis

Педагогические технологии формирования информационной компетентности магистрантов социальной работы

В статье рассматривается актуальность вопроса формирования информационной компетентности магистрантов социальной работы с помощью разработанной педагогической технологии, которая включает в себя ряд составляющих, взаимосвязанных и взаимообусловленных друг с другом.

Ключевые слова: информационная компетентность, магистранты социальной работы, педагогическая технология, университет.

T. Lupynis

**Pedagogical Technologies
of Social Work Graduates' Information Competence Formation**

This article considers the relevance of the issue of information competence formation of social work graduates by means of developed pedagogical technology including a number of interrelated and interdependent components.

Key words: information competence, social work graduates, pedagogical technology, university.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор О. І. Огієнко